

Egy parányi homokszem

Beszélgetés Huszti Péterrel, a Színház- és Filmművészeti Főiskola rektorával a kikoszarazásokról, az „átkosról”, „kegyetlen” fiatalokról, az óhajtott demokráciáról és az ellenszenves figurákról

— Ahhoz a generációhoz tartozik, amelynek tagjai — ha mondjuk a Tűzoló utcában laktak — áthatatlanul belekeveredtek az '56-os forradalomba. Ön hogy úszta meg?

— Talán mert a kíváncsiságom nem győzte le a féltelmemet. Mindig visszahúzódtam, s még ma is van bennem szorongás hasonló események hallatán. A Parsaréti út környéke viszonylag békés volt, bár vannak más élményeim is: amikor kenyéért álltunk sorba, golyó csapott be közénk. Egy másik emlékem ebből az időből: édesapám — aki ekkor már külön élt — fölvetette, hogy disszidáljunk. A sarokban gubbasztva hallgattam a vitát: mi lesz itt a gyerekekből? Heves szóváltás volt, de anyám maradt akart.

Gimnáziumi évei végleg meghatározták a humán érdeklődését ifjú pályaválasztásáért. Az irodalom és a színház felé vonzó diákok egy színési ambíciókkal is bíró tanár, dr. Bodollai Géza köré csoportosultak. Újságot szerkesztettek, irodalmi esteket tartottak, meghívták például Tamási Áront, előadták a Bánk bánt. A főszerepet Huszti Péter kapta. Már ekkor nemcsak játszott, hanem rendezett is. Végleg foglyul ejtette a színház, a játék, a mintha-lét varázsa. Rendezőnek jelentkezett, de Várkonyi Zoltán anyai szigorral „besorozta” saját színészi osztályába. Már diplomás művészként évekig nem tudott mit kezdeni a hírtelen jött népszerűség árnyoldalával, azzal, hogy mindenhol fölismerték, megszólították.

— Az élet, a politika néha furcsa helyzetbe hozza az embert. Volt egy időszak, amikor a társulat fiatal tagjai közül sokan beléptek a pártba. „A párton kívüliek tisztogatták a sorokat” — mondogattuk egymás közt. Engem is kapacitáltak, mondván, ne akadályozzam meg annak a bizonyos díjazás sorsát.

— A Kossuth-díjjal szarolták?

— Konkrétan. Erre azt válaszoltam, hogy akkor az díj nem is engem illet. Később még egyszer kerültem hasonló helyzetbe, amikor behívták a pártközpontba,

A mai fiatalok ugyanolyan kegyetlenek, mint mi voltunk

mert egy megüresedett képviselői helyre engem szántak. Én minden tévotázás nélkül azt találtam mondani — ebben talán a színészi rutinom is segített —, hogy ilyen szerep számomra nincs. Ebben én nem lehetek hiteles, és sem nekik, sem nekem nem lenne jó.

— Másodjára is kikoszarozta őket...

— Ez ma már nem érdeke. Mostanában csak hőskörről olvashatunk abból az időből — teszi hozzá enyhe mosollyal.

Egyes vélemények szerint a rendszerváltozás iránt sokan azért viseltek egyes érzelmeikkel, mert ifjúságuk szép emlékei egybeesnek a puhuló diktatúra éveivel, a lassú gyarapodással, a bővülő lehetőségekkel. A demokrácia viszont a gyorsuló inflációt, a növekvő szegénységet és munkanélküliséget, néhány aránytalan meggazdagodását hozta.

Hasonlóan nehéz helyzetben van egy olyan művész is, aki sikerei fénykorát az „átkosban” élte meg. Huszti Péter politikailag nem exponálta magát, nem volt párttag, és nem részesült a kiváltságosoknak juttatott előnyökből.

— Nagyon nehéz nekem az elmúlt időszakot sommásan „átkosnak” neveznem. Ezzel minősíteném azokat a színdarabokat és filmeket is, amelyekben játszottam, s amelyek az életem részei. De ugyanígy a magaménak érzem a Szépirodalmi vagy a

Magvető Kiadónál a megjelent műveket, vagy az Operaház előadásait Ferencsik Jánossal. Azokról a tanárokról és orvosokról nem is beszélve, akik tanítottak és gyógyítottak. Azokban az időkben játszottak szászor Németh László Áruelőját, a Bodnármet vagy a Hamletot, az Othellót, Ibsen Peer Gyntjét, Csehov és Ilyés műveit. A közönség pedig ózónolt. Bűszkek voltunk a magyar filmekre, és mindenki meg tudta venni a könyveket. Akkoriban 14 ezer forintot kaptam az Ember tragédiája filmfőszerepéért, nem kérhettem többet, de boldog voltam, hogy én lehetek Ádám. Még a húszéves fiammal is nehezen tudom megérteni a helyzetem fontosságát. De az utca emberének sem könnyű megmagyarázni, hogy miért nincs elég pénze a gyógyszerre kiváltásához. Csak összeszór az ember gymra: lám, ide jutottunk.

— Ezek szerint a rendszerváltozás nem okozott kataraktikus élményt.

— Nagyon óvatosan és pontosan kell ezt megfogalmaznom. Félek kimondani, és talán sokak számára fölháborítónak tűnik, de nem érzem euforiát, nem voltam boldog. Nagyon szerettem volna, ha valami jó történik, és még ma is reménykedem. Bizom abban, hogy kibírjuk ezt a néhány rossz évet. A politika, a rendszerváltás helyett én inkább életelekről, sorsokról gondolkodom. Aká nem érte meg '89-'90-et, az nem is élt talán? És mi lesz azzal, akinek nincs annyi hátra, hogy túljelje a rossz időket? A változásokkal nem a szintizta értékek, hanem az iszap került a felszínre. A zavarosban pedig sok rosszat lehet csinálni. Meg kell tanulnunk ezzel együtt élni, hinnünk kell magunkban, bízunk egymásban, ebben a kis népben, amely akar valamit tenni ebben az országban.

— Ebben a helyzetben mivel biztatja a tanítványait?

— Nagyon idősező a kérdés. Szinte azt mondhatom, hogy ők tartják bennünk a lelket. Majd minden kolléga borlítottan nyilatkozik nap mint nap. Mondhatnák a

fiatalok, hogy nem vagyok én bolond, hogy ilyen pályára menjek, ahol nincs fix fizetés, de sok a munka; ahol nincs ünnepek, nincs karácsony. Ráadásul az rüg belül, akik akar. Ennek ellenére csak a színeszakra évente mintegy 900 fiatal jelentkezik. Úgy tűnik, másként látják a jövőt, mint mi. Szorgalmasan tanulják a szakmát, éjjel-nappal próbálnak, és komolyan készülnek arra, hogy majd egyszer átvégyék tőlünk a stafétabotot. Ide nekem az ország-lánt! — mondják, mert lesz itt élet és színház ezután is. Eddig még minden végzős színész kapott szerződést, de ők is tudják, hogy néhány éven belül nagy változások lesznek, színházak omlanak össze, félgyedvázakkal nem mehetnek előadások.

— **És mi a helyzet a filmesekkel?**

— Nagyon nehéz arról beszélni a növényeknek — akik alig látnak belülről műtermet —, hogy annak idején a színházi munkám mellett évente négy-öt tévéjátékot forgattam, együtt játszva a legnagyobb színészekkel: Gobbi Hildával, Bástival, Págerrel, Ruttkai Évával, Balázs Samuval, Kilmán Györggyel és másokkal. Ma pedig alig van magyar film. Erre ők megint csak azt mondják, az nem lehet, hogy ne legyen magyar film. Majd lesznek új tévécsatornák, és kapnak munkát. Optimisták.

— **Újabb több zenés darabban is szerepel. Kap-e visszajelzést a tanítványoktól? A bibében, a társalgóban találkozik a Madáchban gyakorló növendékekkel.**

— A büfée már nem járok le, de azért találkozom velük. Azt tudom, hogy az Isten pénze tetszik nekik. Pedig a főiskola óta nem énekeltem. Ha néhány évvel ezelőtt azt mondia, hogy egy musical főszerepét játszom majd, nagyot nevettem vol-

na. És lám, ilyen a sors. Mi annak idején nem mertük megmondani Várkonyinak, hogy láttuk egy darabban vagy filmben. Abban biztos vagyok, hogy a tanítványok egymás között kiveséznek bennünket. Ezt egy-két kérdésből, de néha még a köszönésükből is megérzem. A mai fiatalok ugyanolyan kegyetlenek, mint mi voltunk. Emlékszem, mi is rettentően kiosztottuk azokat a gondolatok, akiket ma annyira tisztelünk. Gondolom, ők is ugyanígy beszélnek rólunk. És ez így helyes.

Huszn Páter művészetében a szerepek két jellegzetes típusa különböztethető meg. Egyrészt a klasszikus pozitív hősök (Hamlet, Higgins), másrészt az igazi nagy intrikusok, rossz szellemek, ördögi figurák (Jágó, Lucifer) megformálása. A Vörös malomban Magistert, az ördögi birodalom irányítóját, az Isten pénze című musicalben pedig a pénz istenének há szolgáltóját alakítja.

— **Egyik figura sem kifejezetten rokonszenves. Milyen érzéssel személyesít meg ezeket az antihősöket? Olyasmint mutatnak meg, amit a hétköznapokban nem?**

— Pontosan. Bármilyen furcsán hangzik, ezekkel a bonyolult, ellenszenves karakterekkel mindig szívesebben foglalkoztam, mint a szép hősökkel. Számomra a színészet arról szól, hogy a szerepekben megtalálom-e a számomra fontosat. Mindig az izgatott, ki is az a Peer Gynt, mi a szép Cyranóban? És hogy lehetek én — akit másnak ismernek — egy gonosz Jágó. Annak idején nagy robbanás volt és hatalmas vihart kavart Jágó-alakításom. Vérbe mártott tollal írtak mellette és ellenem egyaránt. Azt kérdeztem: hogy lehet az, hogy egy első látásra gonosz emberbe minden szereplő szinte beleszeret? Arra

gondoltam, hogy legyen Jágó egy tehetséges, sármos, közönlük való fiatal, aki tele van ötlettel, piál, táncol, csajozik, akit mindenki csodál. A közönség a darab elején őt jött meg az intrikus, szemétpasasert, aki természetesen a végén meglak és elég a gyehenna tűzfén. Hasonló volt Máriássy Félix filmje, az Imposztorok, amelyik a Prónay-külniményről szól. Rex hadnagyot, egy elbűvölt, homoszexuális figurát alakítottam, aki mindenkit — arisztokratákat, fiúkat, lányokat egyaránt — levett a lábáról, miközben beeres kezű gyilkos volt. A filmnek nagy sikere lett, a fiatalok rajongtak Rexért, így hamarosan — joggal — le is vették a műsorról. Túl jól sikerült, a visszajára fordult az alakítás.

— **A közönség, úgy látszik, védtelen az ilyen ambivalens személyiségekkel szemben.**

— Nem azok a veszélyes emberek az életben, akikről rögtön látjuk, hogy kik is valójában, hanem azok, akikről nem derül ki az igazi énjük. A tehetséges, elbűvölt gonoszok.

— **Apolitikai élet is tele van ilyen figurákkal.**

— Bár olyan tehetségesek lennének, mint mondjuk Hágy Gyula Isten, császár, parasztlány Zsigmond király, aki egy zseniális gazember. A Vörös malom Magistere pedig föltalal valami szörnyeséget — hány ilyen találmányról tudunk a történelemben —, és elkezd játszani vele. Mentésére szolgál, hogy azt mondja, akármilyen gonoszak is vagyunk, a lelünk mélyén van egy parányi homokszem, amit nem lehet megölni, és ez az emberiség. Tehát az ördög nem győzhet, semmiképp nem teheti tönkre az embert.

Zétényi Zoltán